

Szép István

Zene a halmok alatt

A zene ősi gyökerei

A teremtett világ legősibb hangjai: a tengerek és folyók zúgása, a szelek süvöltése, a menny és a föld rengő moraja. Az ember, mióta része e világnak – önmagában is érezheti szívének lüktetését, a levegővétel ritmikus kényszerét. Ez hát a bölcső, melyben a zenei gondolkodás megszülethet és életre kap. Általa születik gondolkodásunk, ösztönünk számtalan ritmusfajtája is. Ebből a földet benépesítő élőlények, a megszólaló teremtmények hangjából ágazik ki *zenei világunk őserdeje*.

A történelem előtti korok nagy változásainak sorában már ott találjuk a zenét, mely feltételezések szerint egyidős az emberi beszéd kialakulásával. Első megnyilvánulási formája a primitív énekhang, amely alig különbözik a sírástól, az artikulálatlan üvöltéstől, s gyakori jellemzője az egyenletes lüktető ritmus. A ritmus, mely minden zene alapcsírája; és minthogy mindenfajta zene kezdete varázslat, a ritmus kezdete sem lehet más, mint ráolvasás, bűvölet, mágia. A halomsírok vidéke ez, a Duna föléd magasodó táj misztikus máglyái az éjszakában elűzik a sötétség rontó erőit. *Szólnak a dobok*, hogy jó éjszakát kívánjanak, vagy segítsék a vadászt, veszélyt jelezve üzenjenek a törzsbélieknek, hogy kapcsolatba léphessenek a szellemvilág jó és rossz démonaival, hogy gyógyítsanak vagy kárhozatot, rontást idézzenek elő.

Évezredek múlnak el, s a Duna szélesen hömpölygő folyama ezüstös kígyóként kúszik déli irányban a Hold misztikus hideg fényében a tájon, az érdi fennsíkon, hol a medve volt az úr...

S hogy milyen (lehetett) a primitív ember kultúrája?

Félelmei: ha nem sikerül a vadászat és éhes maradt; ha megsérül vagy megbetegszik és elhagyja az ereje, s védtelenné, kiszolgáltatottá válik; ha elveszti társát, kölykét; ha cserbenhagyják az érzékszervei; ha megöregszik...

Boldogsága: a jóllakottság; egészséges utód születése; győzelem a harcban; a mellé bújó társ; közös tánc a tűz vagy totemoszlop körül; mikor nagynak és erősnek láthatja saját törzsét, melynek ő is része...

Éneke: az áradó derű és a szívszakító fájdalom érzését egyaránt közvetíti. Közös ünnepeiken ebben segít neki a zene, hogy érzéseit még intenzívebben oszthassák meg egymással. (Őseink gyakorlatában ez nagyon is tudatos utánzást jelenthetett!)

Hangkeltő eszközei: melyre napi tevékenységei között talál rá s kezdi más-képp használni a köveket, a különféle fákat és növényi rostokat, a megölt állatok csontjait, a szarvakat, bőröket, sőt a beleket is.

A tűz használatával pedig a fémek és a kerámiák következtek.

S miféle hangok veszik körül a következő évezredekben?

egyszerű dallamok → mondókák, ringatók, altatók, kiolvasók, kiszámolók...

az utca hangjai → falusi és városi árusok, kikiáltók, éjjeli őrök, vándorke-reskedők, mutatványosok, medvetáncoltatók...

vadászat → a hajtók rémisztő kiáltásai, a sikeres vadászat örömmámora, tánc az elejtett zsákmány felett...

munkadalok → fohások a jó termésért (termékenyséért), fohások az esőért, az aratás és szüret sikeréért...

síratók és gyászzenék → síratóasszonyok és kántáló, éneklő papok...

zenészek → regösök, igricek, trubadúrok, mesterdalnokok, hadizenészek, falusi muzsikusok, toronyzenészek, udvari muzsikusok, királyi trombitások, vándormuzsikusok, templomi énekkarok, kántorok, orgonisták...

zenei emlékek magyar családneveinkben → Dalos, Dobos, Dudás, Énekes, Furulyás, Gajdos, Hegedűs, Kántor, Kobzos, Kürtös, Lantos, Sipos, Trombitás...

Őseink munkamegosztása révén már a nagycsaládok idején is, de még inkább a törzsek kialakulásakor speciális foglalkozások jönnek létre. Aki nemcsak sok ismerettel bír, de képzeletgazdag hallással és fantáziadús „hangszer-kezeléssel” is rendelkezik, az részben irányítója is lesz közösségének. Tekintélyük azáltal is növekedhet, hogy mennyire képesek tematizálni a csoport belső életét, illetve miként tudnak kapcsolatot tartani a „túlvilági erőkkal”.

Százéves gyökerek, avagy a XX. század kezdete Százhalombattán

Gazdasági és kulturális fellendülés. 1896-ban a Téglagyár, 1900-ban a Hajómalom, 1911-ben megépült a Budapest–Eszék vasútvonal. Szárnyakat kap a kereskedelem. A budapesti munkahelyek is elérhetővé válnak. A szabad idő megjelenése átrendezi a falu életét. Néptanítók, lelkes papok támogatásával ifjúsági egyletek alakulnak. Százhalombattán 1921-ben a Legény- és Leányegylet mellett már Varrókör és *Dalárda* is működik. Az 1920-as években Zenelkó Etel tanítónő meghonosítja a műkedvelő színelőadások gyakorlatát. A kor divatjának megfelelően bemutatják a legismertebb népszínműveket: *A falu rossza*, *Piros bugyelláris*, *Sárga csikó*, *A huszárkisasszony*, *A Gyurkovics lányok*. Nagy a megbecsültsége Sevcsik Istvánnak, aki rendezőként tanítja be a darabokat. Nagy hangsúlyt kap a zene és a tánc. A Dubecz Ferenc vezette battai Tamburazenekarnak nem kis szerepe volt ezekben a sikerekben. A bemutatók után még „tájolnak” is: sorra hívták a környező településekre, uradalmi pusztákra őket, hogy „szórakoztassák a cselédséget”. Az egyletek több száz tagot számlálnak, hamar kinövik a kis területű nádfedeles épületet. 1939-re a tagok társadalmi munkával megépítik a – jelenleg is működő – Kultúrházat.

A színelőadások mellett *farsangi*, *aratási és szüreti multságok* teremtenek jó közösségi alkalmakat az együttlétre, a sokoldalú érintkezésre.

A háború után aztán minden megváltozik. A paraszti hagyományokat, a vallási ünnepeket tudatosan kiirtják még a köztudatból is. Az erőszakos és féltelmekkel teli ötvenes években szeretet helyett a gyanakvás válik uralkodóvá a lelkekben. A begyűjtések és padlásseprések, a kitelepítések és az agresszív kollektivizálás megtöri a hagyományos paraszti társadalom évszázados rendjét.

Százhalombatta település élete minden korábbi változáshoz képest gyökeres átalakulás előtt áll: 1958-ban kormányzati döntés születik: kőolaj-finomítót és villamoserőművet kell építeni! A 2006 főről egy évtized alatt 7742 főre nő az állandó lakosok száma. 770 új lakás épül, a beruházások munkásszállóin, „barakkjaiban”, az ideiglenes szállásokon 4-5 ezer ember él.

A Néphadsereg is segít. Munkásszázadok segítik a gigantikus építkezés munkaerő-szükségletét. Az infrastruktúra nem képes pontosan követni az igényeket, de épül a teljes közműrendszer, iskola, óvoda, orvosi rendelő, mentőállomás, szolgáltatóház, ABC-k, étterem, utak és parkok...

Zeneoktatás, intézmények, zenei gyűjtések, kórusok. Az általános iskolák ének-zene tantárgyán kívüli állami zeneoktatás 1970-től indul a városban. Az érdi Körzeti Állami Zeneiskola Százhalombattára kihelyezett zongora tagozatát az 1. sz. Általános Iskola fogadja be. A tanulói létszám növekedésével áthelyezik a 2. sz. Ságvári Endre Általános Iskola „B” szárnyába.

A Zeneiskola 1987. augusztus 1-től önálló intézménnyé válik. Az előképző, szolfézs, zongora, hegedű, furulya, oboa és fuvola tanszakok mellett 1989-től gordonka és gitár, 1991-től rézfúvós, 1992-től klarinét tanszakkal bővül. Az ütőhangszerek oktatása 1995-ben kezdődik. 1992-ben az iskola a néptánc és képzőművészet oktatását is befogadja, s új nevet is kap: *Városi Művészeti Iskolának* hívják, s 2000-ben már 150 fő tanul szervezetten zenét.

A Zeneiskolába íratott gyermekek létszámának növekedése – túl az alkalmi divatjelenségeken – azt jelzi, hogy a szülők igenis a polgári lét fontos részének tekintik a zenélést, a zenei ismeretek fontosságát. A művészi ízlés kialakítása – ha nem is válik előadóművésszé – képessé teszi a gyerekeket az alkotások befogadására és megbecsülésére.

A tanulók nagy része az elmúlt évtizedben olyan szintű tudásra tett szert, amellyel képes kamaraegyüttesben, illetve zenekarban muzsikálni. November-től tartják a növendékhangversenyeket, decemberben és januárban a félévi vizsgahangversenyeket, és tavasszal kerül sor a tanárok bemutatójára. A színes tantestületi műsorok, vidám farsangi mulatságok, zenei táborok mind olyan hagyomány, mely a közös zenélés élményével ajándékozza meg a résztvevőket.

2005 szeptemberétől már egy új helyszínen és új szervezeti egységként indul a zeneoktatás, neve: *Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény*.

Barátság Művelődési Központ. Jogelődje a Barátság Művelődési Ház (BMH) – szakszervezeti fenntartású intézmény, amely 1971 januárjától 1985-ig a Dunai Kőolajfinomító Vállalat dolgozóinak oktatását, művelődését és szórakoztatását tekinti fő feladatának.

A várostól 5 km távolságban, a munkásszállók körzetében működő intézmény már a hetvenes évektől keresi a kapcsolatot a lakóteleppel, az iskolával és az Óváros szerb közösségével.

1968–73 között Orosz András és Keleti Pál szervezők a BMH színháztermébe mindenkit „elhozna”, aki számít. Kezdetben a *Vidám Színpad* tagjai (Alfonzó, Kazal László) és az *Operett Színház* énekesei: Rátonyi Róbert, Németh Sándor, Zentai Anna, Feleki Kamill, Bilicsi Tivadar, Németh Marika és Petress Zsuzsa

voltak a leggyakrabban meghívottak között, de az egyre népszerűbb televízió Táncdalfesztiváljai átrendezték ezt a listát. Az új nevek: Delhusa Gjon és Markó András, Poór Péter és Koncz Zsuzsa, Harangozó Teri és Ambrus Kyri, Kékcsillag együttes, Juventus együttes és Korda György. A magyar beat hőskorát fémjelző együttesek is láthatók és hallhatók voltak ezen a színpadon: Gesarol, Corvina, P. Mobil, Mini, Syconor, Hungária, Omega zenekarok és legjobb felállásában a Locomotiv GT és a jazz-rock világnagyság Syrius együttes is.

A BMH támogatja a kórusok működését, a próbák helyszínének biztosítását, a szakmai képzések költségeit, utazások szervezését. Bálokat, koncerteket és zenés esteket szervez.

Takács Péter „Nyitott Ház”-as kísérlete nyomán jön létre az „Információs Központ” a DKV II. szálló pincéjében, illetve a „Lakóklub” a Kodály sétányon. Sok zenei ismeretterjesztő előadás hangzik itt el, de mód van a kötetlen zenehallgatásra, sőt a SZIKE (Százhalombattai Ifjúsági Közművelődési Egylet, amely első volt az országban) tagjainak irodalmi, képzőművészeti és zenei próbálkozásainak állandó helyszíne is lett. A László Bandy által kitalált és hosszú ideig működtetett SPEKTRUM-klub is az IFNO-ban talált helyet 1976-ban. Visszatérő témák és személyek: Alaksza Tamás és Oltványi Tamás újságírók, Zombori Ottó és Horváth András csillagászok, ill. Marosi Endre történész mellett Dobos László *kortárs zeneszerző* volt, aki az *elektronikus zenét* megszerettette a baltai fiatalokkal. Bemutatóinak színvonala, megszólalásában és témagazdagságában is egyedülálló volt országosan is. Jelen sorok írójának is módja volt e klubban hat előadás keretében bemutatni a rockzene történetét.

Évenként visszatérő programjai voltak a Fotóklubbal, a MONTÁZS Filmszakkörrel, de leginkább a VILLON Irodalmi Színpaddal, mivel kölcsönösen is egymás tagjai voltak.

Az INFO aktív szellemi központ jellegét erősítette két nagyszerű animátora: Szula Mihály és Barabás Viktor személyében. A Magyar Rádió egyik népszerű műsora, a „Húszas stúdió” ekkor egy teljes számot a „fiatalok városának”, Százhalombattának szentelt. Barát József volt a műsor szerkesztő-riportere, a téma pedig a város és az üzemek viszonya.

A DKV területén, az irodaház mellett épül fel a 600 fős színházterem, amelyben már kulturált körülmények között lehet színházi előadásokat és nagyobb zenekarokat fogadni. A hetvenes évek közepétől a BMH szervezésében koncertezik itt a Bergendy, a Corvina, a Syrius, az Illés, az Interfolk, a Benkó Dixieland Band, a Korál és a Karthago együttes, és itt tartják a környék és a város iskoláinak a bérletes „Filharmónia” előadásait és koncertjeit is. Egy fiatalember látunk mind gyakrabban feltűnni e koncertek környékén, aki a BMH népművelőjeként szervezi a fiatalok programjait. Nánási Zsoltnak hívják, aki jó érzéssel talált hangot az egyes ifjúsági csoportok között. Gyors népszerűvé válását az is segíthette még, hogy autodidakta verselőként képes volt az őszinte önátadásra.

A hetvenes évek erőgyűjtése előkészíti a nyolcvanas évek zenei „aranykorát”. A Barátság Művelődési Központ és Könyvtár létrejöttével új lehetőség nyílik a korábban garázsokban, pincékben és dunafüredi vikendházakban próbáló amatőr zenekarok előtt.

A Kiowa, az Origo, a DKV, a Tabula Ráza, a Rocky, a Steel, a PLP és Konnektor együttesek, kitaposva az utat – olyan zenekari életet élnek, amely sok ifjú zenekedvelőt vonz a színpad közelébe.

A korszak battai zenészei: Dénes István, Bartos Gábor, Kóvári László „Kémény”, Füredi Bertalan, Hámori Géza, Gráczer Sándor, Gráczer Mihály, Bulla Dénes, Banka Tibor, Buda Attila, Buda László, Baky György, Kun Péter, Kányási János, Horváth Gábor „Hurvi”, Szilágyi Gábor, Liptai Mihály, Mészáros Péter, Varsádi László, Frank Tibor, Kecskés István „Tónó”, Bozóki Zoltán, Szeder István, Várnai Péter „Fényes”, Buda Dénes, Buda Levente, Kókény László, Fogas Gábor „Filó”, Horváth Margit, Kaboldy Miklós Artúr...

A szellemi bázist jelenti még a DKV-KISZ által támogatott városi „Magnós-klub”, amely nemcsak a beszélgetés, zenehallgatás, műsorkészítés feladatait jelenti, hanem a városban és a városról szóló hangdokumentumok gyűjtését és megőrzését is. A klub létrehozásában kiemelkedő szerepet játszott Pék Gyula, Táncos István és Nagy György, illetve Kovács Erika és Nagy Béla. 1981-től a feladatot Szép István végzi, 1991-től már a (Hamvas Béla) Városi Könyvtár zenei részlegében.

A nyolcvanas évek zenekari már túllépnek a város határain: a népdalokat és versmegzenésítéseket előadó Helyijárat, a lemez-, rádió- és tv-felvételig eljutó Magazin, a heavy-metal zenét játszó Triton, az alternatív eBATA és a tíz éven át működő, országosan is ismert Sing Sing.

Ambrus Sándor és Ambrus Péter, Molnár Attila „Sügger”, Csordás Levente, Tobola Csaba, Hangyássy László, Bárkányi Zsolt, Becker László, Suba Zsolt, Néderman István, Kiss László, Bárkányi Norbert, Gubányi Imre, Nagy Dávid, Raczkó Balázs, Andrics László, Mazzag László, Juhász Attila „Biggs”, Abaházi Csaba, Abaházi Zoltán, Szenczi István, Komlós Péter, Csarnoki Antal, Regős Zoltán, Csordás Tibor, Mánya Zsolt, Komlódi István, Bernát Henrik és az azóta elhunyt Vizi Levente, Kun Péter és Bitai Zoltán neve válik ismertté e korszakból.

A Klub-övezet nyújt otthont a zenés-táncos rendezvényeknek. Fővárosi DJ-k (Arató András, DA VE, Dévényi Tibor, Csalóközi Zoltán) és a helyi lemezlovas, Deزامits Sándor éveken keresztül péntek és szombat esténként alkoholmentes diszkóban szórakoztatják 150-200 fős közönségüket.

Regös Ágnes népművelőnek köszönhető, hogy Százhalombatta felkerül Magyarország „dzsessz-térképére”. Két országos Jazz-tábor megszervezése

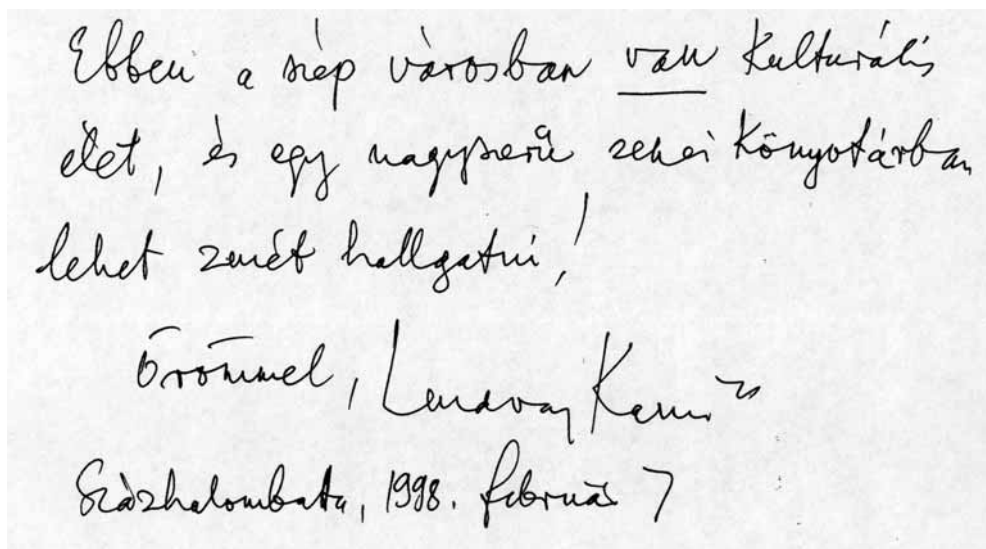
A Triton zenekar 1986-ban (Kun Péter, Tobola Csaba, Bárkányi Zsolt, Csarnoki Antal)

Tíz év után – a Sing Sing utolsó fellépése előtt a város főterén (Csarnoki Antal, Abaházi Csaba, Váry Zoltán, Lévai Hangyássy László)

és a *Jazz-teázó* nevet viselő rendezvény megvalósítása révén a honi jazz-élet színe-javát bemutatja városunknak: Pege Aladár, Szakcsi Lakatos Béla, Berki Tamás, Vukán György, Lakatos Pecek Géza, Tony Lakatos Antal, Vasvári Pál, Tornóczky Ferenc, Román Péter, Dely László, László Attila, Malecz Attila, Gonda János, Regős István, Babos Gyula, Kőszegi Imre, Tomsits Rudolf, Ablakos Lakatos Dezső, Egri János, Lőrinszky Attila, Pleszkán Frigyes, Bontovics Kati, Dés László, Másik János, Sipos Endre, Friedrich Károly... A battai dzsesszmuzsika két nagyszerű személyisége Pohli Tivadar gitáros, akinek Tornóczky Ferenc volt a mestere, és Barka József szaxofon-játékos.

Hamvas Béla Városi Könyvtár, Hangtár és Stúdió

Ebben a szép városban van kulturális élet, és egy nagyszerű zenei könyvtárban lehet zenét hallgatni!

Örömmel, Lendvay Kamilló

Százhalombata, 1998. február 7

Lendvay Kamilló Kossuth-díjas zeneszerző gondolatai

1992. április 13-án nyílik meg a hallgatók előtt a könyvtár időrendben harmadik részlege, a Zenei Könyvtár. Induló állománya a felnőtt könyvtár hangzó dokumentumaiból, illetve a Művelődési Ház lemezgyűjteményéből áll. Fejhallgatók egységeken hallgathatók a katalógusokból kiválasztott művek. Gyűjtési köre felöleli a klasszikus zene, a népzene, a könnyűzene, az értékes rockzene, a pop-slágeres és világzenék alkotásait, s őrzi a négyezernél is több hanghordozón. Gyakran keresik fel az iskolák, tanárok-diákok együtt és külön is. Sokat fejlődött az elmúlt évtizedben a stúdió rész, így alkalmassá vált digitális hangfelvételek készítésére és montírozására. A könyvtár Szabadegyetemi előadásait rögzítik, így ezek bármikor visszahallgathatók. 2003–2010-ig „Zenei estek a hangtárban” címmel előadásokra és bemutatókra került sor, meghívott vendégekkel. A Városi Hangtár vezetője az indulástól: Szép István.

A kórusokkal való együttműködés örömteli és gyötrelmes pillanatok sokaságát kínálja a népművelőknek. Sok ember szabad idejének egyeztetése, az utazások alatti feszültségek kezelése nagy odafigyelést igényel. Az empátia és a határozottság egyszerre kell hogy érvényesüljön, hiszen a közös cél: meg-

mutatni azt a zenei csodát, amit a művek tanulási folyamatában már többször is átélhettek. A koncertek szervezését, a körülmények biztosítását igazán csak a gyakorlat által lehet megtanulni. A BMH-ban Pál Attiláné rendelkezett azzal a módszerességgel és szakmai alázattal, amellyel segítette a kollégák ismereteinek bővítését is. Később Ulviczky Erzsébet és Bencsik Ildikó lettek a BMKK-ban működő kórusok szervezői. A város lakói az elmúlt évtizedekben sok együttes és kórus létrejöttét tapasztalhatták. A teljesség igénye nélkül egy lista azokról, amelyek a város oktatási, vallási és művelődési intézményeiben megszülettek, illetve aktív közreműködésükkel később is szolgálták (szolgálgják) a zene ügyét:

BMK NYUGDÍJAS NÉPDALKÖR

A népdalkör 1995 februárjában alakult a Városi Nyugdíjas Klub énekelni szerető nőtagjaiból (vez.: Dobák Józsefné).

BODZAVIRÁG KÓRUS

1994-ben alakult a Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskolában (vez.: Násztorné Réczey Éva).

CANTICUM NOVUM KÓRUS

1999 januárjában alakult. Tagjai lelkes, vidám életszemléletű nők és férfiak, ill. lányok és fiúk (vez.: dr. Csehák Izolda).

CHORUS MATRICANUS NŐI KAR

A női kar 1988-ban alakult Strauszné Könözsi Vera vezetésével „Fiatal Énekesek” néven (vez.: Czier Zoltán, Furi Anna).

ESTIKE KÓRUS

Az Arany János Általános Iskola és Gimnázium ének-zene tagozatos kicsinyei-nek kórusát Véghelyi Zsuzsanna alapította 1986-ban (vez.: Nagy Vivien).

FUVOLAZENEKAR

A Városi Művészeti Iskola Fuvolazenekara 2003 májusában alakult a BMK Galériájában (vez.: Gergely Annamária).

KÖKÖNYE CITERAZENEKAR

2004-ben alapította az Arany János Általános Iskola és Gimnáziumban Nagy Vivien.

LISZT FERENC VEGYESKAR

Százhalombatta legrégebbi és legnagyobb létszámú kórusa. A Dunai Kőolajipari Vállalat és a Dunamenti Hőerőmű Vállalat dolgozóiból alakult 1973-ban Strausz Kálmán vezetésével (vez.: Z. Juhász Irén és Zongor Árpád, Megyesi Zsófia és Rém Gabriella, Dévai Anikó és Kriesch András).

Strausz Kálmán
Liszt-díjas karnagy
a Liszt Ferenc
Vegyeskarral
1974-ben

MARGARÉTA KÓRUS

1990-ben alakult kórust az Arany János Általános Iskola és Gimnázium tanulói alkotják (vez.: Szupinger Klára, Szabó Éva, Vég helyi Zsuzsanna).

MUSIC A MATRJCANA GITÁRZENEKAR

1992-ben alakult a Városi Művészeti Iskola első klasszikus gitártanuló diákjaiból (vez.: Miklós Adalbert).

ORFF ZENEKAR

A Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskolában alapította Násztorné Réczey Éva (vez.: Mákné Csépanyi Katalin, Násztorné Réczey Éva).

SZÁZHALOMBATTAI FÚVÓSZENEKAR

A városi Művészeti Iskola növendékei és helyi amatőr muzsikások 1995-ben alapították (vez.: Szentesi István, Hornyák György).

SZÁZSZORSZÉP KERESZTÉNY GYERMEKKÓRUS

1995. október 6-án alakult a városi általános iskolák tanulóiból (vez.: Szabó Éva, Perger Judit).

SZENT ISTVÁN KÓRUS

2004. október 6-án alakult az egyházközség százhalombattai és érdi tagjaiból (vez.: Strauszné Könözi Vera).

ZENE-BONA EGYÜTTES

Az együttes 2002 szeptemberében alakult a Szülők Fóruma Egyesület sérült fiataljaiból (vez.: Cseh Péter, Puskás István).

A zene az elmúlt évezredek, évszázadok óta része az életünknek. Assisi Szent Ferenc állítólag értette a madarak beszédét; ez az alapja talán valamennyi Bartók-műnek is: kommunikáció minden élőlényel, mely hidat ver múltunk és jövőnk között. Mi már láthatjuk, milyen veszélyekkel jár, ha elszakadunk a természettől. Azoktól az értékektől, amelyet a csodálatos Föld képes nyújtani.

Bartók azt kívánja, hogy önmagunkban keressük a becsületet, a szeretetet, a hűség erényét; arra figyelmeztet, hogy a zene azokat szolgálja, akik kiküzdik a harmóniát.